

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ЧИТАННІ ІНШОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

А.В. ВОЛКОВА

Україна, Запоріжжя, Запорізький національний університет

Ефективність застосування рольового професійного спілкування у процесі формування комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури визначається, на наш погляд, наступними параметрами: а) сформованістю теоретичних положень рольового методу, де принцип рольової організації займає одне з ведучих місць; б) структурно-функціональним змістом моделі формування комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури, що дозволяє застосувати теоретичні положення рольового методу в розв'язанні практичних навчальних завдань. Розроблена модель – багаторівнева структура трифазного процесу формування спроможності в читанні як спілкуванні – дотекстове – текстове – післятекстове спілкування, де кожна ланка забезпечує певний рівень сформованості комунікативної компетенції і характеризується своєю специфікою.

Головне завдання застосування рольового спілкування у формуванні комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури – забезпечення мотиваційного фону читання як специфічного виду спілкування. Текст опосередковує дійсність, а читання опосередковує спілкування, тобто вилучення еталонних дій з дійсності в процесі рольового спілкування, яке має відбуватись опосередковано, без копіювання форми, на підсвідомому рівні. Дійсно, читаючи “доповіді американської делегації” (тексти, що підготовлені ситуаційно для мотивованого читання), студенти не акцентують увагу на відмінності між навчальною та реальною ситуаціями, вони сприймають цю умовність як належне. Це відбувається у випадку вилучення з реальної дійсності еталонів, мотивів, формування їх природного генезу.

Відсутність цілісних досліджень системи рольового спілкування в навчанні читання зумовлює актуальність визначення деяких психолого-педагогічних умов конструювання рольового спілкування в процесі формування комунікативної компетенції в читанні:

1. Рольове спілкування розглядається як система взаємодії суб'єктів спілкування та як відтворення в умовній формі головних параметрів дійсності на базі відповідного змісту мотивів, з одного боку, і як ефективний метод створення потребуючого та мотиваційного фону формування комунікативної компетенції в читанні, з другого.

2. В рольовому спілкуванні мають розвернутись різноманітні аспекти діяльності, які формують компоненти комунікативної компетенції в читанні.

3. Враховуючи характер змісту мотивів рольового спілкування в навчанні читання, з метою актуалізації необхідних потреб на різних етапах, слід внести в сюжет і кожен з ролей комунікативні завдання (вправи) відповідних типів і підтипів.

4. Слід враховувати принципи проблемності, двоплановості, імітаційного моделювання, виробничої необхідності, діалогічного спілкування.

5. Враховуючи зміну і втрату потреби, що формує головний мотив діяльності читання, необхідно перешкоджати розвитку цього процесу: а) запобігати втрачання почуття гри (у зв'язку з суворою регламентацією дій, вербалізацією правил гри, відсутністю мотивацій); б) перешкоджати розвитку почуття втоми, нудьги, незадоволеності.

Дані умови залежать від багатьох причин: від сформованості предметної (професійної) компетенції студентів, що відображає ту сферу дійсності, яка відтворюється в грі, від сформованості групи як колективу; від конструкції рольового спілкування, наявності ефективних та відповідних вправ; від педагогічної майстерності викладача тощо.

6. Структура рольового спілкування складається з таких елементів: а) учасники; б) комплекс інструкцій; в) інформаційний банк гри (тексти, вправи, що відображають процеси, які моделюються). Все це складає пакет рольових документів, в якому окрім цього детально

окреслюються цілі та призначення рольового спілкування на певному етапі, організація функцій учасників, сценарій (сюжет), контроль та система стимулювання, прийоми усунення ентропії (перешкод) рольового спілкування. Наприклад, спеціальний комплект матеріалів стосовно міжнародної конференції “Суспільство та його проблеми” містить: 1. Набір візитних карток; 2. Набір заявочних форм, запрошень, програм. 3. Тексти доповідей, тези передбачуваних повідомлень, автореферати виступів тощо. 4. Приклади можливих фраз і ситуацій спілкування під час конференції.

7. Рольове спілкування органічно впроваджує ділову гру в процес навчання читання і робить її методичним інструментом, що дозволяє реально втілити принцип рольової організації в процес формування комунікативної компетенції в читанні. В даному контексті рольове спілкування може трактуватись і як один з видів вправ. Таким чином, рольове спілкування входить до комплексу вправ як діяльнісних засобів формування комунікативної компетенції в читанні. І тип вправ – стимулюючий вплив, що забезпечує внутрішнє керування емоційною сферою особистості студента, викликає зацікавленість до наступної текстової діяльності і створює можливість цієї діяльності шляхом застосування рольової (ділової) гри як засобу мотивації: часткове ознайомлення з предметною ситуацією (з предметом читання, що передбачається) через ситуацію спілкування релевантними мовленнєвими, паралінгвістичними засобами та мовними діями. Даний тип прийомів як обов’язковий компонент застосовується у фазі дотекстового спілкування та сприяє реалізації принципу рольової організації навчального процесу і принципу формування достатнього рівня інтенції.

Мета вправ першого типу – орієнтація в проблематиці ситуації, формування навичок пізнання мовних одиниць, розвиток здатності визначати тему матеріалу- тексту-полілогу, а також уміння переглядального та ознайомлюючого читання. Розвиток уміння сприймання тексту як цілісної одиниці, удосконалення навичок пізнання, виділення головного.

Завдання-інструкція: Dear friends, I am very glad to meet you at our Inter-Congress “Society and its Problems”. There is a registration package, programs, agenda and so on. By the way, the title of your abstracts is mentioned in the agenda. Do you want to make some amendments etc.? Your summaries of the presentation were a real success – I’d like to summarize the aspects of your reports - for the Chairman – etc.

Спосіб організації вправи: фронтальний режим. Ті, хто приймають запропоновані їм невербально умови гри, опановують “свою” роль і партнерів по спілкуванню. Реагують на зміни компонентів ситуації спілкування, “заглядають” у роздані їм у ході гри “пакет документів конференції, тези доповідей, назви своїх монографій тощо”. Викладач, читаючи основний текст-полілог, “знайомить” усіх із стислим змістом опублікованих тез тощо. У ході спілкування викладач може “переплутати” назву доповіді, ім’я ученого або ж проблему.

Формуючи комунікативні завдання 1 типу, необхідно створити такі умови, які б спонукали тих, хто навчається, до виконання наступних дій: уважно слухати того, хто говорить (Mary, I congratulate you – Your book is published -), швидко продивитись текст, що в нього на руках (у вигляді плану, програми, розкладу), (If I am not mistaken, according to the Programme - you are the key-note speaker -); назвати загальні положення, що розглядаються в тексті (Your points are not very clear to me - Will you sum up-); визначити тему тексту (I am from the Organizing Committee, I am to make some amendments to the agenda) - тощо.

ІІ тип вправ – регулювальний та організуючий вплив, що забезпечує керування орієнтовною основою ігрової діяльності під час читання, повне ознайомлення з ситуацією спілкування і релевантними лінгвістичними, паралінгвістичними, формально-логічними засобами та мовленнєвими діями; пропонується реальний текст з повною наявністю компонентів комунікативної компетенції в читанні., моделюється ситуація відповідно до змістової орієнтації та розвиток комунікативної ціленастави автора.

Мета другого типу – формування навичок і уміння читання з метою пошуку, розвиток свідомого аналізу та опанування мовними явищами, відпрацьовування техніки читання, її операційного механізму. Завдання-інструкція: Next we will hear from Dr. Clark... Well, I have a short comment... The main points of your reports should be translated into your own languages. I would like to

make only one modest remark about style correctness of translation... Well, Dr. White, I am sure that your opponent at the plenary session was Greek. There are some details in his remarks to your manuscript... Look... etc.

Спосіб організації вправи: індивідуальний режим. Ті, хто навчається, докладно читають “свої” доповіді, додаткову інформацію з конференції, тощо, роблять переклад окремих речень, докладно вивчають запропоновані матеріали, зачитують уголос окремі речення, абзаци. Пропонуються додаткові тексти з різноманітним коментарем.

Таким чином, ефективність рольового спілкування полягає у формуванні комунікативної компетенції в читанні шляхом моделювання процесу спілкування.

Нова педагогічна парадигма, визначаючи зміну характеру процесу навчання, припускає і зміну характеру основної схеми взаємодії викладача і студентів. Це повинна бути схема суб'єкт-суб'єктного рівного партнерського освітнього співробітництва викладача і студентів у спільному, дидактично організованому викладачем вирішенні навчальних комунікативно-пізнавальних задач.

Виходячи з вищесказаного, навчити творчо користуватися мовою можна тільки в ході активного спілкування (взаємодії) всіх суб'єктів навчального процесу, тому на заняттях повинні переважати способи навчання, спрямовані не тільки на засвоєння системи мови. На зміну їм мають прийти інтерактивні форми навчання, що додають процесу навчання студентів діяльнісного характеру, сприяють розвитку в них волі і розкутості, що є справжнім підґрунтям для розвитку комунікативних компетенцій майбутніх спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т.В. Психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою // Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: 36. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2003. - С. 26-33.
2. Федух І.С. Психолого-педагогічні умови ефективного оволодіння іноземною (англійською) мовою у ВНЗ України у світлі європейської інтеграції. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Додаток 4, том III (15). – 2009 р. – Тематичний випуск № 3/ Відп. ред.: І.П. Маноха – К.: Гнозис, 2009. -С. 635-641.
3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. - № 8. -С. 58-64.
4. Сиротюк М.В. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів-філологів. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Додаток 4, том III (15). 2009 р. Тематичний випуск № 3. Відп. ред.: І.П. Маноха – К.: Гнозис, 2009.- С. 545-552.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвіт, 2005.- С.119.
6. Ломов Б.Ф. Психология восприятия. – М: Наука, 1989. – 182 с.
7. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам – М.: Высшая школа, 1987. – 103 с.
8. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. – М.: Наука, 1984. - 268 с.
9. Эльконин Д.П. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.
10. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М.: Изд-во Академии педагог. Наук РСФСР, 1956. – 519 с..
11. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М.: Изд-во Русский язык, 1989. – 277 с.
12. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007.-260 p.